

EESTI VALVE

Selles numbris:

Maavalitsustel puuduvad ülesanded.

Kui kivid sidroni järele lõhnavad.

Haridusminister tegutseb . . .

Kas jälle mõni krahh või panama tulemas?

Eesti on neile imelammas?

Ei tehta vahet ameti- ja erasõitude vahel.

Mis teha, kui mõnel mehel suurem kõht.

„Onupoeg“ „jänesena“ raudteel.

Professor suitsetab viirukit ja mängib kojannarri.

Eesti „seitsmes suurriik“ Berliinis.

Kaasinimese saatuse otsustamisel.

Kuidas meil makse sissenõutakse.

Eestis asuvat tekstiil-tööstust ei saa nimetada Eesti tööstuseks.

Politiline, majandusline
ja kultuurpolitiline ajakiri

EESTIVALVE

ilmub kaks korda kuus
iga 15. ja viimasel
kuupäeval

NÕUDKE AJALEHEMÜÜJAIT

TRÜKIKODA E. ANTOV & KO.

Nõmmel, Vaigu tän. 3
Kõnetraat 42

Valmistatakse igasuguseid ühe- ja mitme-
värvilisi trükitöid maitsekalt ja
kiirelt. Hinnad odavad

EESTI VALVE

Politiline, majandusline ja kultuurpolitiline ajakiri

Tellimise hind:		Ilmub kaks korda kuus	Kuulutuste hind:	
1 kuu peale	Kr. —,30	Toimetus ja talitus:	1/1 lehekülg	Kr. 40,—
3 " "	" —,90	NÕMME, VAIGU TÄN. 3	1/2 "	" 20,—
6 " "	" 1,75	Kõnetraat 42	1/4 "	" 10,—
Aasta	" 3,50	Toimetuse kõnetund kl. 6—7 õhtul	1/8 "	" 5,—
Üksiknumber 15 senti			Tekstis poole kallim	

Nr. 4

Tallinna, 5. juulil 1930

I aastakäik

Maaomawalitsustel puuduwad ülesanded.

Keskwalitsuse ja wallawalitsuse wahel ei ole wahetalitusafutist waja.

Artikli puhul — „Radugu maafonnawalitsused“ — oleks alljärgnewat ütelda.

Maawalitsuste olemasolu praeguses Eestis ei ole millegiga õigustatud. Ka siis oleks nad ülearuised, kui nad ei nõuaks kulu.

Kui meie saime 1917. aastal, peale Wene rewolutsiooni, maawalitsused, siis oli neil mõte. Ja maaomawalitsuste — semstwote — nõudmisel oli mõte ka tsaariajal.

Wene riik oli laialdane, igas riigiosas elas ise rahwaid isejugustes kliimalistes tingimustes, igal rahwusel olid omapärased elutingimused. Wene riigi keskwalitsus ei suutnud kohalistesse elutingimustesse tungida. Keskwalitsuse kohapealsed asemifud kuberneride, oblostite ülemate, kindralkuberneride, isprawnikute, stanowoi pristawite, kreisiülemate, maaiülemate (semski natshalnikute), uräadnikkude jne. näol osutusid tihhilugu kohapealsete rahwuste timukateks, kurajateks, wäljapressijateks, kultuuriliste algatuste häwitajateks jne. Riigi keskwalitsus ei saanud riigi laialise pindala tõttu nende kohalikkude wõimufandjate näppude järele walwata.

Et wastukaalu saada kohapealsete wõimufandjate omawolile, selleks oli waja kohapealseid kubermangu- ja maafonnafemstwoid (maawalitsusi), kes tunnewad kohapealseid olusid, kohapealseid wajadusi ja mõjutawad riigi keskwoimu poolt nimetatud kohapealseid wõimufandjaid, et wiimased liiga ülekaite ei lähöks.

Meie kodumaa wajas laialist kohaliku maaomawalitsust weel sellepärast, et wõi-

delda käputäie mõisnikkude ülewõimu wastu. Kohaliku maawalitsuse saamiseks oli meil takistuseks asjaolu, et Wene riigi keskwalitsuse teades pidi Balti kubermangudes juba maaomawalitsused olema, nimelt rüütelkonna kreisi- ja kubermangumaapäewade näol.

Kui 1917. a. saime laialdase maaomawalitsuse, kus loomulikult asjaoludest tingitult eestlastel ülewõim, siis sakslased-mõisnikud sellest osa ei wõtnud, toetudes ajaloolistele õigustele, mille järele maaomawalitsus pidi seisma rüütelkonna käes.

Selle „ajaloolise õiguse“ said sakslased-mõisnikud järgmisel, 1918. aastal Saksa sõjawäelise okupatsiooni läbi jällegi kätte. Ja mõisnikud katutasid siis oma õigust täiel määral. Kuna 1917. a. eestlased kutsusid mõisnikke uuendatud maawalitsusest osa wõtma, ei kutsunud mõisnikud 1918. aastal eestlasti nende rüütelkonnalisest maawalitsusest osawõtmisele mitte. Kui eestlased tegid omalt poolt wastawa ettepaneku, siis wastati: „osad on wahetatud“.

Kui sama 1918. a. lõpul Saksa keiserriiklik kord kokku warises ja Eesti riik tegelikult olema hakkas, pidi kadunud J. Posta, toofordne peaministri asetäitja (peaminister R. Püts ise wiibis weel sakslaste wangilaagris) rüütelkonna esindajale ka umbes järgmiselt wastama: „Rüüd on ka osad wahetatud“.

Kuna Eesti wabariigi tegutsemise algul, s. o. 1918. a. lõpul olid riigiasutised konstrueerimata, osutus ainukeseks wäljakujunenud walitsemisaparaadiks maafonnawalitsus.

Maawalitsuseft (kubermangusemftwoft), mille alla kuulus terve maa-ala, kus elawad eestlased (f. o. end. Eestimaa ja oja Siwi kubermangu), moodustati Eesti wabariigi keshwalitsus, kuna maawalitjused teostajid maakondades keshwalitsuse ülesandeid.

Maakondade omawalitjused, samuti kui linnaomawalitjused olid wabadusföja ajal täita suure ülesanded. Ei wõi salata, et omawalitjused täitsid nende peale pandud ülesandeid ennaftalgawalt, kusjuures omawalitjuse funktsioonid olid väga laialised.

Zoomulik oleks wast olnudki, kui oleks farnane ford maksma jäänud, nagu oli Eesti wabariigi algul. Maakonnaomawalitjuseft oleks moodustatud keshwalitsus ja kõiki keshwalitsuse korraldusi maakondades oleks täitnud maakonnawalitjused.

Wahpeal aga wõttis riigi walitsemisaparaadi konstrueerimine teise suuna. Maakonnawalitjused wõeti ära esiteks üks, siis teine, kolmas jne. funktsioon: seati ametisse politsei, kes rippus ära ainult keshwalitsuseft, seati ametisse riigimaade ülemad, maakonna-metsajäilemad, ringkonnawalitsejad jne.

Wiimaks kujunes asi nii, et maakonna-walitjusele ei jäänud õieti mingisuguseid ülesandeid, milleid ei oleks keshwalitsus wõinud oma kätte jätta. Need ülesanded, mis praegu maakonnawalitjuse peal, on umbes nagu selleks, et millegiga õigustada maakonnawalitjuse olemasolu, otsefui wastutafuts ajalooste teenete eest riigi afutamisega ja wabadusföja päewil.

Õepooleft aga ei ole praeguste maawalitjuse olemasolu tingitud mitte rahwa elulisteft wadjustest ega ka tänutundest nende afutiste wastu raskel ajal ülesnäidatud teenete eest, waid maawalitjused on poliitiliste erafondade taimelawadeks.

Wenemaal oli riiklifi „seete“, „wanadekodufid“, mis kandfid riiginõufogu, fenati, admiraliteedinõufogu, Mleffejewi haawatute komitee, sõjanõufogu, Maria nimel. afutiste opekuninõufogu jne. nime, kogufummas kümme afutist, kuhu määrati need kõrgemad Wene riigiametnikud, kes enam ei kõlbanud ühegi muu ameti peale. Eestis täidawad ülalnimetatud afutiste afet ESR, riiklised pangad, riiklised ettewõtted ja ka mõned erapangad, kellele asjad alla mäge hakkawad weerema ja kes wadjawad Eesti Panga poolt toetust. Nendesfe afutistesfe paigutatakse endifi ministreid ja erafonnale aktiivse tegewuse jaoks enamwähem kõlbmatuks saanud erafonnategelafi.

Erafonna keshmiste tegelaste ja noorte tegelaste ettewalmistuseks kafutatakse meil

omawalitjusi — linna- ja eriti maakonnawalitjusi.

Riikhästi Eesti „seefide“, kui ka uute tegelaste ettewalmistuse koolide ülalpidamine läheb aga rahwale maksma ränka raha.

Kui teegi kõneleb, et maakonnawalitjused on üleaurused, siis wastatakse, et maakonnawalitjused peawad olema põhiseaduse nõudmisel. Aga mida ütleb põhiseadus? § 75 lausub: „Omawalitjuse kaudu teostab walitsemist kohal riigiwõim, kuiwõrd seaduses selleks ei ole loodud eriafutistfi“.

Selleft nähtub, et põhiseadus ei näe sugugi ette, et riigiwõimu kohtadel peab teostama just maakonnawalitjuse.

Meil on ju kohtadel linna-, alew- ja wallawalitjused. Maal on tegelikkudeks omawalitjuseks wallaomawalitjused. Mifs ei wõi need teostada riigiwõimu kohtadel? Linnawalitjused saawad omad korraldused otse keshwalitsuseft. Linnomawalitjuse tegewuse järelwalwet teostab keshwalitsus (fifeministeerium) wahetult. Mifs peab olema wallaomawalitjuse ja keshwalitjuse wahel weel mingisugune wahetalitus, mis kannab maawalitjuse (maakonnawalitjuse) nime? Wõi ei ufaldata wallaomawalitjuse tegelafi? On wallawalitjused moodustatud ifituteft, kes wadjawad erilist hooldamist? Meie teame, et samu wallaomawalitjuse tegelafi walitakse riigifoguse ja maakonnawalitjusesse ja misfi asi ei keela neil tegelastel saada ka ministri-portfelli.

Kõif ülesanded wõiks wallaomawalitjused ära täita ilma maakonnawalitjuse wahetalitusefta ja tulud-tulud, mis maakonnawalitjused saawad ja teewad, wõiksid jaguneda keshwalitjuse ja wallawalitjuse wahel.

Kui waadelda ametlikke andmeid, siis näeme, et maawalitjuse tulud on olnud: 1923. a. — 3.272.000 fr., 1924. a. — 3.418.000 fr., 1925. a. — 4.005.000 fr., 1926. a. — 4.930.000 fr., 1927./1928. a. (15 kuud) — 5.841.000 fr. Kulud olid samadel aastatel: 3.076.000 fr., 3.421.000 fr., 3.866.000 fr., 4.869.000 fr. ja 5.898.000 fr.

Ühe ifiku peale on 1927./28. a. *) langedud kulufid: Wirumaal — 853, Järwamaal — 765, Harjumaal — 758, Läänemaal — 820, Saaremaal — 592, Pärnumaal — 812, Wiljandimaal — 567, Tartumaal — 775, Walgamaal — 726, Wõrumaal — 666 ja Petserimaal — 751 senti. Keshmifelt on igal kodanikul (raugad ja rin-

*) Hilifemaid ametlikke andmeid kahjuks ei ole käepärast, kuid olemasolewadki andmed annawad küllaldase pildi.

nalapsed kaasa arvatud) maawalitjuse fätte läinud 745 senti aastas.

Millest koosneb tulu, mille maawalitjused oma eelarwes näitawad? Need on maksud kogusummas 1.994.800 fr. (finniswaramaks, tulumaks, äritunnistujemaks, trahterimaks, laada- ja turuplatšimaks, löbustusmaks, lasteriistade lubade maks, jahilubademaks, liikumisabinõudemaks, kantseleimaks ja teedekapitali maks); toetussummad, kogusummas 2.876.700 fr. (õpetajate palk, teede alal, hoolikande alal, terwishoiu alal, põllumajanduse alal jne.); tagasiandawad kulud, kogusummas 514.400 fr.; ettevõtted, kogusummas 12.900 fr.; waranduste tulu, kogusummas 101.600 fr.; laenu 88.900 fr.; mitmesugused tulu, kogusummas 251.200 fr.

Need summad kuluwad ära: maa-wo lifog u ja maawalitjuse ülalpidamiseks: 1) wolidogu — 35.300 fr., 2) walitjus — 416.600 fr., 3) kantselei — 64.800 fr., 4) majanduslikud kulud — 51.400 fr., 5) toetused ja abirahad — 21.100 fr.; omawalitjuse järelewalwe, kogusummas 53.600 fr. (wallasekret. perekonna abiraha ja teenistustafud, wangimaja kurat. palk, wangiweokulud, wallasekr. kurjused jne.); haridus, kogusummas 2.048.200 fr.; terwishoid, kogusummas 529.300 fr.; hoolikanne, kogusummas 371.200 fr.; põllumajandus, kogusummas 421.100 fr. (personaal — 95.800 fr., kantselei — 61.600 fr., põllutööfultuuri töstmine — 58.900 fr., toetusrahad — 30.500 fr., majapidamis- ja põllutöökoolid — 205.400 fr., loomaliinid — 8.400 krooni jne.); teed, kogusummas 1.431.700 fr.; warandused, kogusummas — 121.900 fr.; kapitalide asutamine — 32.600 fr.; laenude tagumine ja % — 118.700 fr.; mitmesugused kulud — 157.500 fr., tagawarasummad — 1.800 fr. Siin loetlesime lühidalt üles maaomawalitjuse tulu ja kulud. Maaomawalitjuse tulu saadakse maksujalt kas otsekohe maksude näol wõi jälle keskwalitjuse kaudu.

Kuid need kulud, mis paberil näidatud, pole kaugekki weel terwe kulu, mida maaomawalitjused jünnitawad maksjaskonnale.

Wallawalitjus kasfeerib maksujaskonnalt fisse ja wallawanem wõi wolitatud isik wiib raha linna. Kooliõpetajate palikade järel peab jällegi wallawanem linnas maawalitjuses käima. Peale selle kutjutakse wallawanemat wõi sekretäri tihti linna maawalitjusse „seletust“ andma, hoolimata sellest,

et igas wallamajas on telefon. Need wallawalitjuse esindajate linnas käimised „ametlikke“ seletusi andmas maawalitjusele, samuti rahade wiimised-toomised nõuawad kulu wallaomawalitjusele, millised kulud kokku teewad wälja õige aukartust äratawa summa.

Keskwalitjused wajawad tihtilugu andmeid kohtadelt, nende saamiseks pööratakse maawalitjuse poole. Kes arwab, et andmeid annab maawalitjus, see eksiib rängasti. Maawalitjus, saades keskwalitjusele mingi paberi, kannab selle lauajuhendisje ja saadab wastawasse ofakonda, kus paber wedeleb paremal juhusel „ainult“ paar päewa. Siis kirjutatakse kaaskiri ja saadetakse wastawale wallawalitjusele. Wiimane kirjutab wajalikud andmed ja saadab paberi maawalitjusele tagasi. Maawalitjuses kirjutatakse jällegi kaaskiri ja saadetakse siis keskwalitjusele asutisele tagasi. Terwe see toiming on nõudnud hulk aega ja asjata tööd — paberi maawalitjuses seismise ja paberile kaaskirjade kirjutamise näol. Keskwalitjusele oleks hõlpsam olnud wallawalitjusega wahetus ühenduses olla.

Näidete seeriat wõiks lõpmatuseni weni-tada. Kuid jatkub seekord sellestki, mis toodud. Ja needki wäited on küllaldajeks tõenduseks, et maaomawalitjused on täiesti ülearu-sed asutised, mis ainult asjata kulu ja se-kelduši tekitawad.

E. P—s.

Kui kiwid sidruni järele lõhnawad.

Uudiseid keemia alalt.

Tallinnas, S. Koosikrantsi tänawal sam-mudes kuulsin uuest-ehitatawa Strandmanni maja tööliste juttu. Reist kinnitas üks kõige pühade juures, et kiwidel, mis maja ehitusse lähewad, olewat kange sidrunilõhn juures. Nähtawasti on omanikul awanenud suur tuluallikas: ta wõib hakata walmistama sidrunisooda-joogi wõifilemata odawalt. Ta ei tarwitse ju joogi walmistamiseks wõtta kallist importkaupa, waid immutab sidruni-mahla siitsamast kodumaa pinnast, kust kiwid pärit wõi ifegi samadest kiwidest.

Sellisel kodumaa tööstusel on nähtawasti suur tulewik ees, kui teda tahtamatult are-neda lastakse.

Uis...

Haridusminister tegutseb...

Tsunftilised ajakirjanikud ja ühistegewuse kindralid.

Wiimati hakkab kuulduma ka teateid kokkuihoidu soowest riigi majapidamise alalt. Tahetawat hoida kokku haridusministeeriumi alal ligi 150 miljonit senti ja sellest Tartu ülikooli alal 20 miljonit senti. Awalikkuse ette tuuakse arwamisi, et kokkuihoidu just haridusalal tahetakse teostada, sest et siin kõige wähem kaitsjaid. Tartu ülikooli aga wõtab erilise kaitsja alla Soorits „Päewalehes“.

Et seda kokkuihoidupoliitikat õieti aetaks, ei saa ütelda, kuna tema nimel näiteks keffkoolist laul peaaegu sõna tõsises mõttes on wälja heidetud (sellest teisel ligemalt). Kuid selge on ka, et kokkuihoid peab tingimata puutuma ka meie ülikooli.

Siin on ikkagi tänini laiutatud päris küllalt. On ju ülikooli kokkuihoidjatud teaduskondi ja õppetoole enam kui meie wäike riik ja rahwas neid landa suudab, ja wõib ütelda ka, et enam kui rahwas neid tarwitab. Meil on siin mingisugune eriline maania wäljakujunenud isegi wäljaspool ülikooliringe: tahetakse aga ikka uusi ja uusi õppetoole juurde luua. Kui meelestada, millest ei ole sellel alal juttu olnud wiimaste kuudegi jooksul. Nii tahawad tsunftilised ajakirjanikud tingimata ajakirjanduse-tooli wõi õpetamise sisseadmist Tartu ülikoolis. Ameerika mõnes ülikoolis on sihufesi asju ja kuidas siis Eesti ilma selleta saab. Meie ei kahtle, et meie tsunftilised ajakirjanikud wäga wajawad haridust, et siin meil äärmine oskamatus wastu haigutab. Kuid mis aitab siin õppetool ülikoolis? Tehku neist tsunftimeestest igauks korralikult algkoolgi läbi ja ärgu tikkuga nõufogude maa wiisi ilma alghariduseta koha ülikooli oma „seitsmenda suurriigi“ madalat hõngu laiutama. Siljem aga nõuti juba ühistegewuse õppetooli sisseadmist. Et ka ühistegewust wõib õppida ja et õppust ka meie ühistegelastele waja, kes seda eitab. Kuid on siis tarwis siin mingit õppetooli ülikoolis ja kas see õppetool aitab parandada seda äärmist ühistegewusetust meie ühistegelistes asutistes? Otskoheselt öeldes, põeb meie ühistegewus päris surmahaiqust ja üks õppetool ülikoolis ei arsti teda mitte terwels. Sa tuleks panna samajugustesse tingimustesse maksustamise alal, kui erakaubitsemine, küll siis tema palelgub. Nii luuakse ja laiutatakse siin nii kohtade, kui ka paljade suhtes, ja nähtawasti on mõnel ühistegewuse kindralil mõte

saada auosaliseks ülikooli õppetoolil istuda.

Kohtade määramine tegelastele, kellel puudub tarwilik ettewalmistus õpetamiseks, on ka haigus, mis ülikooli wäljaminetuid suurendab, ja siin peaks wõim leiduma, kes seda haigust arstib. Mõnele osakonnale tuleb lihtsalt rist peale tõmmata ja asi oleks nudi. Sihufesi osakondi on meie ülikooli juures küllalt, tarwis ainult julget kätt ja terawat nuga nende kärpimiseks.

Ka tuleks „paufile“ lasta need wanemad kwalifitseerimata õpetajad, kes seal ainult au pärast istuwad.

Meie ülikool on riigile ja rahwale kallis asutis ja tema poolt riigi eelarwesse tehtawaid aute on ülekohtune püüda täita õpetamisku tõstmisega, nagu see nüüd läbi wiitakse. Küll aga tuleks kärpida osakondi ja taltjutada igasugu huwiringkondi, kes omale ülikooli juurde mittewajalikke õppetoole õngitsewad.

Rahwas laulis endale uuesti wabaduse, kuid haridusministrile laul ei meeldi.

Praegune haridusminister tahab ennast jäädwustada Eesti haridusloos laulu wäljarookimisega keffkoolidest. On tehtud ja maksma pandud korraldus, et sügisest peale ei tule enam laulutunde keffkoolis korraldada, waid antakse ainult kaks üldkoorilaulu-tundi nädalas.

Proteste selle korralduse wastu, mis nii ootamatult ja ilma awalikkuse teadmiseta ette walmistati ja ilma pikema jututa maksma pandi, on juba tulnud ja tulemas nii mitmelt poolt. Wene ajal ei olnud Eesti laulul wäärilist paika ei kooli programmes ega awalikus elus. Nüüd tahab aga Eesti haridusminister ise meie kooli samale tasapinnale tagasi wiia.

Sellejuures on seda imelikum, et sama minister oma ministeeriumiga korraldab koorilauluõpetajaid hulgana ette Tallinna pedagoogiumis. Eriline pedagoogiumi haru pandi lüüdnud sügisel siin käima, kuulu järele ei puudu seal ka õpilased, ja nüüd äkitselt... kooles peab laul peaaegu täiesti wäikima. Milleks siis neid õpetajaid seal ette walmistatakse ja nii eriliselt? Milleks pedagoogiumi kulufid suurendatakse wäljaanneteks, mis enast pärast koolielus ära ei tasu?

Nii toimitakse meie ajal ja isegi hariduse alal selle tuntud ütlu järel, et parem käsi ei tea, mis teeb pahem käsi. Rahwa rahakotile lastakse aadrit ilma pikema järelmõtle miseta. Peaks õige küsimine: Mis teewad need mitmesugused ja mitmenimelised nõunikud seal haridusministeeriumis ja kas

Kas jälle mõni krahh või panama tulemas?

„Kodus on valitsemas täielik rahu.“

Nõnda kõneldakse sageli, kuigi muidu asjad kõige halvemad. Säärane „rahu“ on valitsemas ka praegu riigi turbatööstuses, sest asjad on ka seal keerulised, kibedad ja igapidi „kadedatele“ silmadele varjatud.

Iga tööstus annab algaastail suuremaid ebakalduvusi ja iseäranis turbatööstus. Need aga vähenevad iga aastaga ja lõpuks kaovad täiesti. Kuid vaatamata sellele, et riiklik turbatööstus juba üle 10 a. teotse- nud, valmistati viimastel aastatel Ellamaal rekordilise kõrgusega niisket turvast, umbes 50—60% vett, nagu seda samas jõu- jaamas tehtud ametlikud analüüsid kinnitavad. Sageli nähakse turbapätse paarituna, mis isegi turbakuivatuse algetadmiste puudumist tõendab. Sarnaseid nähtusi katsuti võimalikult varjata. Toores turvas aga põletati jõujaama katelde kolletes kalli välisvaluutaga ostetud ainetega segamini, nagu nafta, kivisüsi, petrool, masuut jne. Põlevkivi, kui kodumaa odavam ja välisvaluutata saadav põletisaine, jäi sellejuures „unustusse“.

Kuid sihukese niiske turba valmistajad saavad sellegipärast kõrget preemiat. Vist preemia meelitaski välja töötama alaväär- tuslikku niisket turvast, sest preemia alu- seks on võetud turba mahutus ja kaal. Iga turbatööstuse õpilanegi teab, et mida niiskem ehk toorem on turvas, seda suu- rem mahutus ja kaal. Turba väärtus aga jäeti „unustusse“. Preemiat saavad ainult oma ringkonda kuuluvad mehed.

nende ülesandeks ei ole ka kogu meie hari- dusasja süstematiseerimine?

Teine mittewähem huvitav muudatus meie keskkoolide programmis on käsitöö ase- tamine kaitseõppusega. Seadus näeb ette, et keskkoolis peab olema käsitööõpetus. Nüüd tuleb haridusministeerium ja korraldab, et selleks käsitööks, mis keskkool õpetab, peab olema kaitseõpetus. See viimane on ju päris tarviline aine, kuid teda ei saa ikkagi käsi- töö asemele panna. Igatahes aga ei ole ministeeriumil õigus seadust sedawiisi käsi- tada, õigem muuta. Meie oleme õigustatud küsima: Kas on meil asutisi või ametit, kes valvaks seaduse täitmise üle ka haridusalal ja mis ta selle asja kohta ütleb? Nii lihtsalt ikkagi päewakorras edasi minna ei võt.

Lapsewanem.

Remonditöökoja juhatajaks on isik, kes lukksepa-, treialii- ega elektritööid üldse ei tunne. Kuid tunneb selle asemel hästi „ad- jutandi“ ametit. Niisuguse asjatundmatuse tulemuseks on sagedased masinate rikked ja isegi õnnetus- ning surmajuhumid töö- listega. Alles hiljuti sai jälle üks tööline surma. Ei ole ka siis ime, et 6 turbapressi igaks juhtumiseks tagavaraks on muret- setud.

Riigikontrolli nõudmisel ei lubatud juha- tusel autot pidada. See viidi aga Ellamaale. Seal sõidavad nüüd autol mõned daamid ja „adjutantid“, kuna ametnikud ameti- asjus jala peavad kõmpima. Autole tehakse sageli erakorralisi remonte, et siis jälle daamidega kauneid „proovisõite“ teha ja eriti suurtel pühadel.

Tööstuses on ka jalgratas. Sellega sõi- davad peasjalikult ainult direktori pojad. Jalgratta remondid sünnivad muidugi jälle turbatööstuse töökodades riigi kulul.

Iga riigi ettevõtte muretseb varustust ja annab töid välja pakkumiste teel. Härra Hacker aga ei loe seda enesele kohustu- seks, vaid talitab oma isikliku „ärana- gemise“ järele. Kliendid on aga ikka saksa maiguga isikud ehk vähemalt „kadakad“.

Tööde juhatus on mõnikord madalamal primitiivsusest, nagu seda muuseas tiigi kaevamine tõendab.

Jõujaamas asetseb suurem riigi ehk rahva varandus. Seal aga hoitakse sageli kergesti süttivaid aineid.

Tööliste parakid on täitsa hooletusse jäetud, kuna aga direktori korterit alalõp- mata poleeritakse ja ümber ehitatakse.

Tööliste ravitsemise nime all saadakse piiritust. Vahetalitajaiks on aga palju „ad- jutante“, kelle käes piiritus aga ära kipub „aurama“.

„Meil pestakse haavu bensiiniga ja kõri loputavad saksad viinaga“, laulavad töö- lised.

Ei ole eestlastest ametnikel turbatöös- tuses elu. On ju peajuhataja ja teda ümb- ritsevad „adjutantid“ oma mehed-saks- lased ehk „kadakad“. Eestlasi vallanda- takse ja sakslasi võetakse asemele, ka neidki, kes eesti keeltki üldse ei valda.

Üks vallandatud ametnik, eestlane, ju- tustas muuseas järgmist: Teenisin riigi „turbis“ vastutaval kohal pikemat aega. Pidasin ainult tööstuse huve silmas ja ei

ajanud oma asja nii vedelalt, kui mõni oma mees. Kuid mind vallandati ilma põhjusega. Elukorterist sunniti mind haige perekonnaga ja vastsündinud lapsega ebariiklikult lahkuma üüriseadusest kinni pidamata. Olin sunnitud oma aiasaadused võileiva eest üle andma. Direktor aga hirmutas mind selle eest veel kohtuga, sest mina olevat pidanud temale aiasaadused üle andma.

Nõnda selle ametniku seletus, keda ma tunnen kui aumeest üle 30 aasta ja kes suurtel kohtadel on varemalt teeninud.

Kuid kõigest sellest tahab hr. Hacker üle saada diplomaatilise võttega, et aga näidata, et kodus on valitsemas täielik „rahu“. Selleks toome näiteks järgmise loo, mis aga riigile lõpuks kallis maksma läheb.

Et näidata kuidagi, võrreldes endise turbatööstuse juhatusega, oma edukat tegevust, kuulutas hr. Hacker Sooniste tööstusele, mis Ellamaa harutööstusena teotses, surmaotsuse täieliku likvideerimisega. Sel teel kustutati Ellamaa tööstuse kapitalist umbes miljon krooni, kuna kõik Sooniste varandus, nagu raudteed, majad, masinad jne. lahutamatuks ja hinnata Ellamaa tööstusega liideti. Selle kombinatsiooniga võis hr. Hacker Ellamaa tööstuse kasusid näilikuult tõsta ja siis seda oma tegevuse „edukuse“ kontosse kanda. Loomulikult pidi siis ka hr. Hacker Sooniste tööstuse rendile andmise vastu seisma, sest siis ei oleks ta saanud Sooniste varandusi Ellamaa tööstusega liita ja ka kasude näitamine oleks siis tal võimatuks saanud. Kuid kõige selle kombinatsiooni tagajärjed annavad endid tulevikus valusalt tunda.

Ellamaa raba jõuab praegu vaevalt varustada jõujaama. Tulevikus aga, kui jõujaam suureneb, suureneb ka turba tarvidus kütteks. Kust saame siis selle puudujäägi? Juba nüüd lõpetas turbatööstus turbamüügi turba puudusel, sest muidu ei oleks jätkunud turvast jõujaamale. Umbes 10 a. pärast on aga Ellamaa raba välja töötatud ja siis tuleb tahtes või tahtmata hävitatud Sooniste jälle uuesti üles ehitada. Hr. Hackeri praegune „kasude“ näitamise kombinatsioon aga tuleb siis riigile ja rahvale mitusada miljonit maksma. Mis hoolib sellest aga hr. Hacker, kui aga praegu enese kasuks midagi näidata võib ja et kodus valitseb täielik „rahu“.

Kas jääme jälle ootama mõnd krahhi või uut panamat? Kodanik Puru.

Eesti on neile imelammas.

Pidutsemine ja paraaditamine vaestemajas.

Kes meil ei sõida ja kedagi-midagi ei esinda või muidu lihtsalt riigi ja rahva kulul igasugu koosviibimisi ja bankette ei korralda?! Peaaegu iga mees, kes end vähegi tunneb olevat kutsutud kuidagi viisi Eestit välisilmale „tutvustama“ või mõnel muul viisil Eestile „nime tegema.“

Meie riiklik ülesehitamistöö ja kogu muu loovus näib baseeruvat peamiselt Eesti tutvustamisel ja nimetegemisel.

Eesti näib olevat nagu mingisugune imeloom, kes kuskilt kuidagi äkki ilmunud maakerale ja keda nüüd suure õhinaga näidatakse ja imetletakse.

Eesti on nagu mingisugune imelammas, kes lakkamatult villa annab, ilma et ta ise söökski ning muidki elusale loomale vajalikke rahuldusi ja tähelepanu nõuaks. Võta tutsakas villa siit, teine sealt, ja see imelammas aiva rõõmustab veel, kui teda karvust vähe kōdistatakse.

Ja see imeloom nagu ei vajakski kehaliselt-vaimliselt kosunemist või terviseliselt paremate aegade äraootamist. Ei, sellele imeloomale võib aadrit lasta igal ajal ja igas kohas.

Niisugune umbes näib riigi- ja teiste asjameeste arusaamine olevat Eestist ja tema praegusest seisukorrast eriti, kui jälgida nende askeldusi ning sepitsusi riiklikus ülesehitamistöös ja muis paljusis toiminguis.

Ei asja ees teist taga võetakse ette ehitusi ja ümberkorraldusi, mis mitte hädavalalikud, kuid mis küllalt kulukad riigikassale ja koormavad niikuinii juba kõrini võlgades siplevale rahvale. Oksjonihaamer teeb oma hävitavat tööd linnas kui maal, aga asjamehed maudkui sõidavad ja paraaditavad, et Eestile lõpuks vaestemaja nime teha.

Kui jälgida riigikassa 1928/1929. a. aruannet, siis näeme, et igasugu riiklikud esindused ja sõidud on riigile maksma läinud **1.106.935 kr. 82 snt.** See on summa, mis iga riigikodanikku mõtlema paneb. See on tutsakas villa, mis imelambalgi turja tuikama paneb.

Need olid riiklikud esindused ja sõidud, millede kulusid katab ja kannab riigikassa, kuhu koguneb rahva raha igasugu maksude näol. Kuid on palju ja

Ei tehta wahet ameti- ja erafõitude wahel.

Mõned juhtiwad tegelased kasutawad riigi autoõid erafõitudeks.

Paljudel riigiasutistel on autod, milliseid võib kasutada ainult ametiasjus ette-tulewateks sõitudeks.

Kuid ametiasutiste juhtiwad jõud kasu-tawad tihti ametiautot ka niisugusteks sõi-tudeks, millistel harilikul kodaniku arwamise järele midagi ühist ei ole ametialalise sõi-duga.

Elarwe arutamise ajal, näiteks, tähen-dati, et majandusminister kasuta-wat ministeeriumi autot oma talusse sõit-miseks — talu majapidamise juhtimisele.

Meil on teada mitu juhtiwat tegelast, kes ametiasju perekonnaasjust hoolega lahus hoiawad. Üks kindral, wabadusõjakange-lane, ei wõta kunagi enesega riigi autosse, millega teeb ametialalisi sõite, kaasa ka oma naist, kuigi tee läheb sealt mööda, kuhu kindraliproual waja on minna. „Sõida taf-iautol wõi woorimehel ehk käi jala!“ lau-suwat sarnastel fordadel kindral. Ka prae-gune riigivanem kasutawat riigiautot ainult enese ametisõitudeks, kuna riigivanema pe-rekonna liikmed sõitudeks oma tallu ja mu-jale kasutawat Otto Strandmani isiklist autot.

Kuid sarnaste juhtiwate tegelaste kõrwal on rida teisi, kes kasutawad riigiautot igasugusteks sõitudeks.

Majandusministeeriumis on juhtiwaid te-gelasi, kes waatawad ministeeriumi auto peale, nagu oleks see nende oma.

palju veel mitmesuguseid omavalitsus-lisi ja seltskondlisi asutisi, kel ka oma esindus- ja sõidukulud ja mis ka rahvalt kogutud rahaga kaetakse. Kui ka need kulud, väljaarvatud veel rohe-liste ja igasugu muude lippude pidustuste kulud, juure arvata riiklistele esindus- ja sõidukuludele, siis tõuseb ülaltoodud summa igatahes **kahekordseks**. See on aukar-tust, õigem hirmuäretav summa, mis nii ehk teisiti kodaniku taskust väljapigista-takse ja ainult selleks, et pidutseda ja paraaditada.

Kui meie ka sihukestes väljaminekutes endid piireta ei taha ega oska, siis võime kas wõi tuhat tarka välismailt kohale kut-suda, kuid surmale on määratud ka imelammas ja otsekui saatuse pilkeks just — loomaarsti käte vahel. —a—

wad autoõitused, millistel ei ole mingit ühist ametisõiduga.

Endine riigivanem, praegune Eesti Panga president Jüri Jaakson waatab panga auto peale, nagu oleks see tema oma. Kuna tei-seid panga juhtiwad jõud panga autot oma erafõitudeks kasutawad wäga harwa, on auto peaaegu alati hr. Jaaksoni käsutuses. See ei ole weel kõik, et autot kasutab panga president, eriti ohtralt teeb panga autoga sõitused presidendi proua. Kuuldawasti, ta ei astuwat jala ühtki sammu ja tegewat panga autol sõitused isegi turule fiskeostmisi tegema. Ei tea küll „juurte sakste“ asju, kuid peab oletama, et proua Jaaksoni sõidud ei saa milgil tingimusel ühenduses olla Eesti Panga ametliste asjadega.

Praegune Riigifogu esimees Karl Ein-bund teeb omad sõidud oma tallu, mis asub Arukülas, riigi autol.

Kui dr. Alkel oli minister ja riigivanem, siis kasutasid proua Alkel ja tütar alati riigivanema autot ka õmblejanna juure sõit-miseks.

Et juhtiwate tegelaste naiste ja tütarde sõidud turule, oma tallu ja õmblejanna juure ei ole ametialalised sõidud, see on wiist ilma seletamatagi igaihele selge.

Ka Tallinna keskwanla kaks riigi autot ei näi wiist wurawat alati ainult ametisõitu-del, samuti ei traawi ka wiist imetore salu-kene weel toredama sõiduki ees igakord ai-nult selleks, et wanla asjaajamist kiirus-tada.

Peale loetlute tegid ja teewad ka paljud teised tihtilugu pikki ja lühemaid sõitused, kuid kes kuni jeda teab, mis sõidud need on. Kuid üks asi on kindel, et need sõidud ik-kagi kuidagi ka riigi elarwet kulude osas paisutawad. Võib olla wurawad need au-tod ja traawiwad hobused tõepoolest ai-nult tulude pärast, millised lõpuks fisisi riigi kulude arwes osutuwad.

Waat' see on paha...

„Radestaja“.

Mis teha, kui mõnel mehel suurem kõht.

„Eesti Walwe“ nr. 3 ilmunud kirjutise — „Kui juba, siis juba“ — puhul teatatakse meile weel täiendawalt järgmist:

Ei tea, kuidas teiste wanglate ülemate palga- ja muud majanduslised tingimused on, kuid Tallinna keskwanla ülema hra

Sperling'i seisuford on üpris „rahuloldav“. Ta saab oma 17.000 senti kuus kindlat palka ja sellejuures 6-toaline priiforter kütte ja walgustusega. Peale selle saab ta veel 1500 senti kuus sõidurahasid, hoolimata sellest, et tal niikuinii faks autot kasutada on. Misugusteks sõitudeks ühel kohalikul wangla-ülemal veel need ülalnimetatud 1500 senti sõidurahasid kuluwad, teab muidugi kõige paremini siise- ja kohtuministeerium, kes eelarwet kokku seab ja walitfusele esitab. Nagu kõigil wanglaülematel tawaliselt, on ka hra Sperlingil omad majad Elwas. Kuid nende ülewaatusese sinna sõidab ta muidugi omal kulul ja riisikol.

Sellele kõigele lisaks sai tähendatud riigiametnik kui wanglaülem keiswangla töökodade puhtast kasust läinud aastal preemiast, lihtsamal keelel kringitust 150.000 senti. Pärast ilus kringitus riigikassast. See on juba keisri riigiametniku aastapalk.

Samast puhtast kasust sai kringitust ka wangimajade peawalituse ülem 225.000 senti suuruses.

Ega sest rahast kahju pole, mida riigikassast sinna-tänna loobitakse, waid neist nälgjastest, kel teenistuse puudusel üldse mingisugust fissetulekut ei ole.

Noh, meil näib asi lõpuks nii kujunewatki, et mõne pool- wõi ka täisharidlasel- tõu- siku kõht kümne nälgijaw haritlase kõhutäie endasse neelab.

Ilkagi ilus kõkkuhoid ja tööpuuduse wastu wõitlemine!

Nälgijaw haritlane.

„Onupoeg“ „jänesena“ raudteel.

Kas karjäär siiski kindlustatud?

Asi võib küll juba ununenud olla, kuid tuleme ta juure veel tagasi ja silmame teda ka teisest küljest ning mitte nii, nagu mõnda sensatsioonivõi kõmuteadet turulehtedes.

„Jänesena“ on sõitnud ka teised mehed ja palju kõrgemast „kraadist“ kui mõni politsei-komissar, kuid „jänes“ ei ole siin mõõduandev, waid see talitus, kuidas „jā- nestele“ ameteid antakse ja uusi teenistuskohiti luuakse. „Onupoeg“ vilistab kõige peale, ja siit algabki see lugu.

Et võimaldada teatud isikule teenistuse saamist, asutati mõni aasta tagasi Tallinna-Harju prefektuuri juure, asja eest

teist taga, abikomissari koht. Koha täitjaks määrati jooksumeister Tiisfeldt. Ei imetatud tol ajal ainult mittevajaliku ameti asutamise üle, waid ka selle üle, et nimetatud koha peale määrati mees, kes oli täiesti wõhik politseiteenistuses. Oli selge, et T. ei pääsenud politseiametisse mitte kui tubli töömees, waid kui teatud võime- tega sportlane, kel on „sidemeid“. Samal ajal ootasid ametialal edasiliikumist mitmed ja mitmed töökuse ja rikkaliku kogemustega varustatud konstaablid, kuid asjata. Ei ole loota edasinihkumist, kui ei ole head eestkostjat. Mõõdusid ajad. T. kaitstes prefektuuri au, muidugi mitte nii väga julgeoleku ja korrakaitsemise, waid, võib olla, ka spordialal, mis võimaldas tal jällegi edasi nihkuda. Kordus endine lugu: T. määrati komissariks, ilma et oleks arvestatud teiste komissari-abidega, kelledest paljud peaaegu Eesti vabariigi algusest alates kohustruudena ametnikkudena oma kohtadel on püsinud. Ka ei võiks küsimuse alla tulla kahtlustus nende töövõimesse. Nad on täpselt ja korralikult sagedasti komissaride aset täitnud mitmesugustel juhtudel ning ei ole kunagi korrawastaselt tegutsenud. Lühidalt, oleks olnud mõõduandev isiku tublidus tema teenistusalal, siis oleks tingimata üks neist meestest komissariks määratud. Kuid seda ei tehtud ja — „onupoeg“ tungis ette.

Milleni sarnase karjääritamise võimaldamine viib, on selge. Samuti selge on ka see, et „onupoegade“ otsimistega elanikkude julgeoleku kaitset vajaliselt ei looda. Vähe sellest, „onupoeg“ võib ka oma wõhikluses tegusid korda saata, mis kogu ametkonda, nagu seda ka politseiparaat on, naeruvääristada ja piinlikku seisukorda panna. Kujuka pildi sellest pakubki just T. lugu, mis hiljuti aset leidis.

Mees sõitis Narwa uuele kohale ja rongile asudes varustas end raudteepolitsei konstaabli sõidupiletiga, mis võimaldab talle tasuta sõidu. Oma vilumatuses aga ei taibanudki mees, et saadab korda kriminaalse kuriteo, mis ettenähtud Nuht. S. § 977 ja mis kõneleb ühest kohast teise sõitmisest wõõra tokumendiga. See number kahjuks ei läinud läbi. Piletite kontrollimisel tegi kontrolöör süüteo avalikuks ja andis asjale käigu, mille järgi tuleb T-l ilma piletita sõitmise eest trahvi maksta. See esiteks. Siis teiseks, muidugi kui asi „unustusse“ ei jää, võib tekkida sellest loost veel eelnimetatud § põhjal

Profesor suitsetab wiirukit ja mängib kujanarri.

Wanasti, weel paar aastasjada tagasi, oli walitfewate wõi walitsejate kodade juures ametlikke narre ja poeete, kes wastawa meelelahutuse eest pidid hoolitsema. Oli mõni suur pidu, siis tegi poeet selleks puhuks kiidulaulu ja tõstis oma wärsfides taewaste kõrguseni wastawaid isikuid, wõrreldes neid jumalatega, ajalooliste kangelastega jne. Sarnased liialdused ei kutsunud siis muigedki wälja, kuigi tänapäew neid lugedes leiad, et poeet on päris kujanarri osas ja seda wäga tihti.

Ka meie „kojal“, kui öelda piltlikult, on pidustusi ja ametlikke kooswiibimisi ja ka siin muretsetakse wastawa meelelahutuse eest, kuigi siin mitte enam wärsfides oode (kiidulaule) ei kanta ette, waid neid ettekandeid nimetatakse kõnedeks. Nii oli meie pealinna hilgaw seltskond koos hiljuti ühe Poola pühja puhul, ja oli kuulutatud wälja, et kõne peab Tartu professor, see tähendab ülikooli-professor. Kõne peetigi ära. Ta pidi olema ajalugu käsitaw ja kuna kõneleja oli ikkagi tõepoolest professoriks nimetataw isik, siis oodati ka, et sisu on sarnane, mis wäärib ajaloo nime.

Sehtigi ajalugu ja ka sellest kõnest enesest tehti meie ametlikus ajakirjanduses ajalugu: toodi ära tema sisu pikalt ja laialt, suurte raswaste pealkirjadega ja toonitustega, et siin olewat midagi põrutawalt uut leitud ja ilma ette kantud. Uut aga oli ainult nii palju, et professor, kes seni oli kannuseid teeninud kodumaa waldades piimaühingute koosolekul, katjus oma õnne isegi wälismaa diplomaatide ees (ärgu arwatagu, et siin tegemist põlluasjanduse professoriga, ei — ameti poolest on ta õigusteadlane). Jätame

süüdistus, mis rasket karistust ettenäeb. Ja milleks seda vaja? Oli ju võimali kselles kuriteo sündimist juba sellega ära hoida, kui T. asemele oleks määratud mõni teine politseinik, kes juba oma kauase teenistuse kogemuste mõjul ei oleks lasknud end libedale meelitada, et kogu ametkonda avalikkuse ees piinlikku seisukorda asetada. Kuid nüüd on see siiski teataval määral sündinud ja just selle tõttu, et „onupoegi“ otsekui maratonijooksul ametitesse määratakse ja neile uusi kohti „luuakse“.

„Onupoeg“ võib lõpuks kogu meie riigi ja rahva „jäneseks“ muuta.

Jaak Salvur.

kõrwale tema saawutused piimaühingute koosolekul, sedaforda aga kiskus kõne muiged näole ka neile, kelle meelitamiseks oli mõeldud kogu kõne.

Cesti ja Poola olewat kaks korda ajaloos koos töötanud sedawiisi, et Poola päästnud Cesti. Esimene kord olnud see Tannebergi lahingu puhul, kui Poola häwitas Saksa ordu ja sedawiisi takistas seda wiimast tungimast edasi itta ja ühes sellega ka toleagefesse Cesti. Teine kord aga löid poolakad moskwalasi Johann Julma ajal ja niitiwiisi wiibinud Wene sissetung Baltimaile ja Cesti kuni Peeter Esimeseni.

Rääkimata sellest, et siis see teine kord ei olnud ikkagi ka kõneleja seisukohast mingit päästmist, waid edasitungimise seismapanek, on kogu see ettekanne üks karwupidi sagimine ajaloo kallal ja Poola saadikul ning seltskonnal pidi piinlik olema sarnaste pseudo-klassiliste oodide kuulamine käesolewal aastasajal. Muiati loomulikult selle üle, et 15. aastasaja esimesel poolel ei olnud enam eesti rahwast ajaloolise rahwana olemas ja temaga koostöötamisest ei wõinud juttugi olla. Kui poolakad oma huwides ja enese kaitseks, nagu see ka tõepoolest oli, Saksa ordu purustasid tuntud lahingus, siis ei sündinud see ei Cesti pärast, ega tarwis ega huwides, ega mõtelnudki sel puhul keegi poolakas ei selle maa ega rahwa peale. Rääkida siin koostöötamisest wõi päästmisest wõib ainult labase kiitmise puhul, kus enam ajalooft ega pidukõnest ei saa juttu olla, waid tahetakse kas wõi wägisi wänget wiirukisuitsu pidujumala ninna keerutada.

Samasuguse õigusega, kui juba profesori ajaloolist waatlemiswiisi ja meetodit tarwitada, wõib kinnitada, et sama Saksa ordu päästis weel warem kogu Cesti wenelaste käest, kuna tuntud lahingus Peipsil Aleksander Newskiiga 13. aastasaja esimesel poolel see ordu wenelastele tuntawa hoobi andis ja neid ära hirmutas lääne poole tungimast, kuigi ordu ise seekord lahingu kaotas. 13. aastasaja alul wõis Cestist ja eestlastega koostöötamisest igatahes weel juttu olla, ja kahtlemata nõrgendas Peipsi lahing nowgorodlaste sõjalist wõimu õige tuntawalt. Samuti tuleks Cestis piistitada aujambad kõigile tatariwürstidele, kes omal ajal Wene eneste alla heitsid ja teda ligi kolmesaja aasta jooksul eneste wõimu all pidasid, sest ilma selleta oleksid wenelased palju warem kui Johann Julma ajal Balti rannikule wälja ratsutanud ja isegi poolakaid ei oleks

nõel teel wastas olnud, sest poolakad olid siis algaastais ja wäetifeseid.

Meie ei tahtle, et kui mõni „professor“ oleks kõnet pidanud okupatsiooni päewil, siis ta oleks kahtlemata Saksa ordu teeneid ülistanud eesti rahwa päästmises juba Aleksander Newski päewil. Kuid sünnis ei ole nii wägisi ennast laela toppida ka Poolale ja nii peadpõõritawal wiisil selle juures ajaloo andmete kallal sagida, pealegi kui see sünnib ametlikul istumisel ja meie ülikooli õppejõu poolt. See tekitab wälismaalastes tunde, et meie ülikoolis ei õfita erapooletut ajaloolist tõde, waid **shongleeritakse ajalooandmetega madala pidueffekti kättejaamifeks wõi poliitika tegemifeks**. Nii üheks kui teiseks ei ole ülikool ega tema õppejõud kohased. Seni, kui kasufa-farwupidi-fisumine sünnib meie kodu-waldades kas wõi piimaühingute koosolekuil, ei ole midagi weel katti, awalikkuse ette astudes aga jäetagu „ajaloo tegemine“ niisuguste abinõudega täiesti kõrwale.

Ujaloolane.

Cesti „seitsmes suurriik“ Berliinis.

Mõtlen riigikogu esimehe ja ajakirjanikkude reisi Saksamaa pealinna. Sellest reisist on lehed pifalt ja laialt kirjutanud ja näidanud isegi, kui sündsusetuks kujunes kogu see wärf oma ees- ja tagamängudega. Siiski on üks külg jäänud siin warju, mis aga mitmeti wäärib tähelepanu.

Mäletawasti astus just sõidu eelwäewil Saksa leht „Voss. Zeitung“ nii haawawalt ja halwakspeanewalt Cesti delegatsiooni kohta wälja, eriti tema ajakirjanikkude osa kohta, et järgnes otjus — ajakirjanikud ei sõida mitte Berliini. Nad sõitsid aga siiski ja asja kohta seletati siis, et „Voss. Zeitung“ poolt käidud meie Berliini saadiku juures seletamas, et haawaw kirjutis sattunud lehte ilma peatoimetaja teadmata. Seda teadet ära tuues lisasid mõned Cesti lehed heal meelel juurde, et teade Cesti ajakirjanikkude mitte-sõitmifest Berliini ei olewat maailma ajakirjandusse pääsenud, sest Saksa telegraafi-agentuur pidanud selle teate kinni.

Meie ei peatu pikemalt praegu selle juures, et mõnel pool olbi õnnelikud, et mitte-sõitmifese teade ei läinud maailma ajakirjandusse. **Sihutefese „õnneliku“ orjameelsuse kohta ei leia lihtsalt küllalt laitwat wäljendustki**. Kuid ka ilma selletagi oli põrutaw lugeda eeltoodud teateid ja andmeid.

Mõjuwas lehes, mis on loetaw kogu maailmas, haawatakse **ropult ja häbematumal**

kombel meie delegatsiooni ja temas sõitwaid ajakirjanikke ja ometi — delegatsioon ja ka ajakirjanikud sõidawad määratud päewal ilma pikemata Berliini teele. Mis oli siis wahpeal juhtunud? Ainult, et saadikule Berliinis oli seletatud seda, mis üsälpool toodud. Sarnast seletust aga ei tule usaldada: sellised kirjutifed ei satu sihutefese lehte mitte kogemata. Ja kuigi tuleks usaldada, siis ei ole ju ammugi mitte küllalt selle haawamifese heakstegemifeks, et saadiku juurde tullakse ja suusõnaliselt midagi seletatakse. Saawaw artikkel jäi ifkagi lehte, teda loeti kõitjal, ja midagi selle artikli õiendamifeks, ümberlüükamifeks ei ilmunud, ja isegi teade, et ajakirjanikud on otsustanud mitte sõita, ei sattunud ei lehte ega maailma ajakirjandusse, kus haawamist ja mõnitamist kõif lugefid.

Nüüd see teate äräjätmine maailma ajakirjandusest, mis läbi wiidud Saksamaa telegraafiagentuuri kaudu. Kes meie siis wiimati oleme ja kellest meie wiimati ära ripume? — Sakslaste ja nende kaudu ka endiste mõisnikkude armust oleme isegi riikliku informatsiooni küljest ärarippuwad. See ei ole liialdatud, sest samad Cesti lehed seletasid, et endised siinsed mõisnikud olewat „Voss. Zeit.“ suurt osa mängimas ja meie poolt ettewõetud samm selle haawamifese pareerimifeks ei läinud samuti saksapoolse klike pärast kustile poole edasi, waid jäi meie kodumatfide lugeda ja imestada.

Kas ei ole wiimane aeg, et seda külge selgitataks ligemalt ja et ära hoitaks wähemalt tulewikufksi, et meile tarwilifed teated edasi lähelikid ega jääks peatuma Saksa traataedade taha. Kas meil ei ole siis wõimalusi luua sidemeid wälismaailmaga teifiti, kui ainult meile waenulifese Saksa agentuuri kaudu? See peaks otse **imelik olema, kus meie telegraafiagentuur juba teist aastakümnet wana, kõitfugu reise teinud ja sidemeid loonud ja juhte uuendanud**. Piinlik peaks olema kogu ajakirjandusel ära rippuda wälismaa ja meie endiste mõisnikkude armust. Nagu warem mõisnik ei lastnud meid Wene walitfufe ja seltskonna juurde, nii ei lasse ta meid nüüd, kui ta ei taha, wälisilma ette. Siinsamas aga ajab meie tsunftiline ajakirjandus kinnna ette ja räägib enefest kui „seitsmendast suurriigist“ (wt. R. R. kirjeldust „Postimehes“ ajakirjanikkude koosoleku puhul hiljuti Riias). Pärast „Voss. Zeitung“ poolt toimepandud skandaali, millele meie ajakirjanikud ei osanud wäärilifelt wastata, on meie „suurriigi“ esindajad teiste wälismaalaste ees ifkagi päris naeruwäärifese seifuforras. -nif.

Raasinimese saatuse otfustamisel.

Rohkulif eeluurimine ja enne tähtaega wangift wabastamine.

Siljuti wabastati wahi alt Ulmer Werlin, feda kahtlustati Krediidipanga Rõmme oja-fonnas toimepandud rööwimises. Wahi all oli Werlin umbes pool aastat. Kui kahtlu-fealune nii raskes kuritõös, nagu seda on sõjariistus rööwimine, wahi alt enne kohut wabaks lastakse, siis on see tõendusets, et süüdistusets puudus tõeline süüdistusma-terjal.

Wõime konstateerida, et tihti tuleb ette juhtumeid, kus inimest süüalufena mõnes kuritõos lühemat wõi pikemat aega wahi all peetakse ja siis kohtu poolt õigeks mõis-tetakse.

Sarnastel juhustel seisab kurbloohus sel-les, et inimene on hull aega wangis olnud — kurjategijana, kannatanud kõiki kinnioleku ehamugawusi nii süüsiliselt, kui ka hinge-liselt, ei ole oma perekonna eest hoolitfeda saanud ja kannab edaspidises elus wangis-olnu häbiplakki.

Wabanedes wangift kas kohtuotfufel wõi muul wiisil kahtlusalune ei saa mingisugust tasu.

Witmes wälismaa riigis on maksmaford, mille põhjal antakse süütuks wangis-tatule ainelist tasu, mis võimaldab inimesel wangisoleku tõttu ärapurunenud elulaewu-kest uuesti üles ehitada.

Ra meil oleks waja sarnast forda, et ini-mene, kes on süütuks kannatanud, saaks wangift wabanedes ainelist tasu, mis wõi-maldaks tal elu uuesti peale alata. Koguni peaks lugu weel nii olema, et ainelist oleks wastutaw ka see ametnik, kes teeb määruse ühe wõi teise isiku wahi alla wõt-misets. Sarnase korra juures ei oleks karta, et wahi alla wõtmise määrusi ferge käega tehakse.

*

Siljuti tuli Tallinna keshwanglas ette paar juhuft, kus wangid panid käe oma elu külge.

Üks wang oli poole oma 6-aastaseft ka-ristusajast ära istunud. Sarnased wan-gid, kes pool karistusajast ära istuwad, efitatakse enne tähtaega wabastamise komis-jonile, misjuures on põhimõtteks, et wan-gid, kes wanglaülema attestatfiooni järele näitawad kalduwusi paranemisele, wabas-tatakse enne karistusaja lõppu. Rõnesolew wang oli üks niifugustest, kes wanglaülema

weene järele wääris wabakslastmift. Wang-laülem oli kindlas arwamises, et mõeldud wang wabanedes wangimajast enam kuri-tegewusele ei andu. Kuid komisjon afus teisele seisukohale: ei wabastanud. Selle tagajärjeks oli wangi pettumus, millele järg-nes enefetapmine.

Meil tahetakse tegelikult läbi wiia põhi-mõtet, et wanglad oleksid parandusmajad, aga mitte kättetasumise afutused. On ju tõsi, et wangide hulgas leidub elukutselisi kurja-tegijaid, kes wabanedes afuwad jällegi kuri-tegewusele. Sarnased inimesed peaksid olema isoleeritud. Kuid siiski leidub wangide hul-gas rohkesti inimesi, kes kahtsewad oma tegu ja wangift wabanedes afuwad aifale elule. Sellesse liift kuuluwatele wangidele peaks wastu tulema ka enne tähtaega wa-bastamise komisjonid, neid wangifid tuleks wõimalikult rutem wabastada ja lastma neid afuda loowale tööle.

Ra peaksid enne tähtaega wabastamise komisjoni liifmed igati üfifult oma peale wõetud kohustusele äärmiselt tõsifelt juht-uma. Tema käes on inimese saatuse otfus-tamine ja see ju ba kohustab. Kuna nimetatud komisjonis otfufi tehakse häälfte enamusega, siis on tingimata wajalik, et kõif komisjoni liifmed kohal oleksid. Siin ei tohiks juttugi olla mingifuguseft kwoorumi küsimuseft, waid puuduwat liiget peaks aeg-fasti asetatama temale walitud asemifuga. Kuuldawasti olla aga praegu lugu niifu-gune, et komisjoni istungid ei olla kunagi täieperelised, waid puuduwat ifka üks kui teine liige. Nii ei tohiks see olla, seft otfus-tamisel on ifkagi raasinimese saatus, millest nii paljugi oleneda wõib.

R.

—□—

Kuidas meil makse sissenõutakse.

Kui Gustav ei maksa, siis peab seda Juhan maksma.

Ikka ja jälle tõendus selleks kuifõrd ligaloga on meie maksuaparaat.

Kodanik J. Susil oli see õnn wõi õn-netus 1922. a. pidada limonaadivabrikut. Lõpuks tüdines S. limonaadi tegemisest. Ta müüs oma vabriku kõigi päralt-ole-mistega ning kõigi ees- ja järelõiguste ja kohustustega 1. mail 1922. a. kodanik G. N e u m a n n ile. Kohe mõni päew hiljem

viis S. oma nimelise äritunnistuse 3. jsk. maksuinspektorile tagasi avaldusega, et tema on äri äramüünud ja et uus omanik on G. Neumann.

Asi oli kõigiti korras ning vabriku seaduslik omanik N. võttis enda nimele ka uue äritunnistuse ja hakkas töötama.

Korraga 1923. a. saab aga Susi 3. jsk. maksuinspektorilt teate, et temal on limonaadiäri eest 1922. a. puhtakasumaksu 23 800. senti tasuda.

S. vaidleb sellele vastu, teeb maksu-jaoskonnas meeletuletuse, et ta äritunnistuse on äratoonud ja et äriomanikuks on nüüd Neumann. Kodanik Susi avaldus võetakse ka arvesse ja maksu sissenõudmise ga pööratakse G. Neumanni poole.

Mis aga selgub?

Neumann on pidanud äri 1922. a. lõpuni. Siis on ta selle kas likvideerinud või pankrotti jäänud ja loobub maksude maksimisest. Kirjavahetus käib ühest jaoskonnast teise, ühest tänavast ja majast teise ning igalpool tulemuseks ikka vaesuseakt. Nii ei saadudki Neumannilt maksu kätte.

Viimaks, 1930. a. 16. jaanuaril kutsub 3. jsk. maksuinspektor G. Neumanni 7. jsk. rahukohtuniku juurde maksuvahendeid näitama. N. näitab, et temalt peale autojuhupalga, mis saab % näol, midagi võtta pole.

Nüüd astub 3. jsk. maksumitee veebruaris 1930. a. jälle kokku ja otsustab:

1) Juh. Susi pidas äri kuni 1. maini 1922. a., mille järele selle edasi andis müügiteel G. Neumannile. Et aga Neumannilt midagi võtta

pole, siis tuleb maksuvõlg sissenõuda äri endiselt omanikult J. Susilt. Otsuses on tähendatud ka aluseks Riigikohtu seletus 1928. a-st.

Selle otsuse täitmine pannakse muidugi politsei peale ning J. Susilt tuleb vastuvaidlemata korras sissenõuda: 23 800 senti 1922. a. maksu võlga, deposiidi- ja sissenõudmise raha 1190 senti ja 1% kuus viivitusraha, arvates 1. okt. 1922. a. kuni 1. juunini 1930. a., 21 896 senti. Nii lähemast terve see asi kodanik J. Susil maksma 46 886 senti.

Nii nõutakse meil kodanikkudelt makse sisse. Kui raha Gustavil ei ole ja Juhanil on, siis võtame viimaselt. Et asi soliidim oleks, siis lisame ka Riigikohtu seletuse juurde. Egas tähtis pole, millest see seletus kõneleb.

Ei tahaks küll uskuda, et Riigikohus võis sihukese seletuse anda, mis käsib maksujõuetute äride riigimakse sissenõuda äride endiselt omanikelt iga tingimusel ja juhul. Siis peaks juba järjekindel olema ja lubatama ka eravõlgasid sissenõuda äride endiselt omanikelt. See võimaldaks aga niisuguse absurdse nähte, et kui Gustav oleks pannud asuise, mille ta Juhanilt ostnud, põlema ja ise kuriteo avalikuks tulekul põgenenud, siis ka Gustavi isiklise karistuse (sunnitöö) peaks kandma ära endine omanik Juhan. Kolmanda jaoskonna maksumitee seaduse tõlgitsemise järele näib see ka nii olevat.

Kes on siin süüdi, kas seaduse andja või seaduse tõlgitseja?!

—ak.

Eestis asuvat tekstiil-tööstust ei saa nimetada Eesti tööstuseks.

Kuna viimasel ajal nii sagedasti juttu tehakse oma tööstusest ja selle kaitsest, siis lubatagu vaadata, kui võrd Eestis asuv tekstiil-tööstus tõepoolest Eesti oma on.

On meil siis oma tekstiil-tööstus olemas? Või teisiti: on need praegused suurettvõtted tekstiil-tööstuse alal, mille saadused nüüd erikõrgete tollimüüride keitse alla pandi, Eesti oma tööstus?

Kaugeltki mitte.

Võidakse öelda, et selle tööstuse hooned ja sisseseaded Eestis asuvad. Asuvad küll, aga see ei tee seda tööstust veel Eesti omaks tööstuseks. Hooneid võib igale poole ehitada, aga hooned ei määra veel mitte tööstuse kuuluvust eelseisva küsimuse mõttes. Neid ehitatakse alati sinna, kus soodsad töötamistingimused, ja Eesti pind oli soodsaks pinnaks väliskapitalile Vene ajal juba, kuna siin töö-

jõud oli odav, elamismaksimus madal ja Narva vabrikuil pealegi veel maksuta veejõud tarvitada.

Eesti töölisel töötavad neis vabrikuis. Töötavad küll, kuid töölised on ka ju ainult tööjõud, millega küll, nagu näidatud, rehkendatakse, kui valitakse vabriku asukoht, kuid mis ei otsusta vabriku kuuluvuse küsimust, selle kuuluvuse mõttes ühele või teisele maale, riigile. Eesti töolist kasutatakse ainult ja sedagi tema odavuse tõttu praegu ja osalt ka selle tõttu, et Eesti valitsus ei luba neid asetada veel odavamate pagulaste, hiinlaste või teistega, kuigi, nagu teada, Narva vabrikuis alaline sõda keerleb iga vabaneva koha puhul ja seal heameelel pagulasi, väga kõlavategi nimedega, paigutatakse väga madalanimelise koha peale, et neid ainult palga peale panna.

Juba selle suurtööstuse tekkimine Vene ajal aastakümneid tagasi, näitab, et siin ei ole tegemist ei mingisuguse Eesti tööstusega ei üheski mõttes. Ei ole siin ei Eesti kapitale ega kapitaliste, väga vähe isegi Eesti ametnikke ja needki sugugi mitte juhtivatel kohtadel. Siin on tegemist pärandusega Suur-Venelt, mille turu tarvis nad ehitatud ja rehkendatud ja millest viimastest ära hellitatud. Neil ei ole muud ühendust Eestiga, kui Eesti olude ja tema tööjõu odav ärakasutamine. Kuid eksploteeritakse ju ka asumaid metropoli kapitalistide poolt, ilma et asumaille paigutatud ettevõtted oleksid asumaade omad. Just vastuoksa — äärmiselt hoolimata talitamine, viimase väljapigistamine asumaast ja tema elanikest — see iseloomustab sarnast asumaale paigutatud tööstust.

Nii mõnegi eeltähendatud joone poolest on Eestis asuv tekstiil-tööstus just asumaade tööstuse sarnane. Kuid ta on pahem veel, kuna ta ainult võtta tahab, ilma et siin asuvaid vabrikuid uuendaks, nende sisse seadeid täiendaks, nagu tavaliselt asumail ikka tehakse. Eesti kodaniku elav- ja aineline jõud on nende hooneid ja sisseseadeid kaitsnud sõja ja enamluse hädaohtude eest. Eesti kodanik on seni olnud pea ainuostjaks turuks neile vabrikule. Kuid mis on need viimased andnud riigile? Pea mitte midagi, või kui ei usuta, siis küsitagu järele meie finantsasutisilt.

Mis nad andnud elanikkude kogule? Mitte midagi peale kalli ja halva riide ja lõnga. Mis andnud töölistele? Odavama kui teisis tööstusmais palga, näljapalga, millest vähe ära elada ja mis suur, et surra.

Teeninud aga on need vabrikud siin päris viisakalt, ja jällegi on kogu see teenistus läinud väljapoole Eestit. Ainult tööpalkadena ja ainult 10—15% läbitöötatud materjalide hinnast jääb ehk Eestisse. Kasud aga ületavad kaugelt selle protsendimäära, ja seda Eestist väljaviidavat puhaskasu tõsteti veelgi viimaste tollikõrgenduste kaudu. Meie arvates võiks selle puhaskasuga tekstiiltööstuse töölisi palju paremini ülal pidada, nende olukorda inimvääriiselt tõsta ja veelgi ülejäägist saadud suurt kapitali panna koos selle töölishulga tööjõuga teistele aladele, mis tõstaks Eestit, tema käekäiku ja kultuuri. Nüüd aga kannab kogu Eesti hügelkulusid, et ülal pidada Suur-Venelt temale kaela langenud suurvabrikute pärandust, mis tema kandejõu ületavad.

Kui aga „Vaba Maa“ selle juures veel pateetiliselt hüüdis, et tolle oli tarvis juba sellepärast tõsta, et tekstiiltööstusele olevat antud laenuks 700 miljonit senti Eestis asuvaist pankadest ja et muidu need miljonid võiksid minna kaduma, siis peab küll imestusega küsima: milleks ja kelle kaitseks tööerakond oma valitsusjuhi kaudu tolle tõstis? Nähtavasti on „Vaba Maa“ arvates selle tööstusega asi siis ikkagi väga halb ja teda ei saa kuidagi vee peal hoida, kui äärmuseni krüvitud tollide abil. Avalikult öelda, siin on meil siis jälle tegemist uue Kopliga, liiga lahtiolnud kraanidega, ja Eesti ostja kandku nüüd kokku oma kroonid ja sendid, et veel päästa, mis päästa võimalik.

Kõik need asjad on ju väga ilusad ja vaimustavad nende romantilisest küljest, kuid siis ei ole siin tegemist Eesti ega tema kodanikkude huvide kaitsmisega ja igatahes ka mitte Eesti tekstiiltööstuse kaitsmisega, millist meil veel ei ole. Seda kõike tuleb teravalt silmas pidada, kui tollide küsimust arutatakse. Viimase tollide tõstmisega mõni üksik isik küll rikastus, kuid rahvas üldiselt siiski kaotas.

Eesti rahva ja riigi huvide
kaitsja kodanik.

Kirjawastused.

J. Koidik — Pärnust. Teie küsite, et kas kõik need härrased, kel praegu vähemad ehk suuremad warandused, waldasid neid ka enne toda aega, mil nad riigi- või omawalitjusteenistusse astusid. Ja, see on küsimus, mille selgitamiseks palume abiks tulla.

Üliõpilane — Tartust. Teie arwate, et kõigil neil meestel, kes jelskondlikus tegewuses kümme või enamgi palgalist kohta küiinte ja hammastega kinni peawad, sellekohaselt ka peaju ja seedimisaparaat on arenenud. Võib ju olla, kuid selle leerdõlme lahendamise wast õnnelikumalt oma edaspidises uurimuses. Olete ju sotsioloog. Minult prof. Puusepa või mõne teise arsti peale lootma jääda oleks asjata. Surma ja sugulaste loal võib professor nende peaju juurde ajuda, kuid sellani on nende kätes juba jada kohta ja Teie — aga nälgige.

K. Säaru — Antslast. Miks J. Pitka E.T.K. direktoriks kutsuti, sellest wast edaspidi, kuid oma uudishimu rahuldamiseks võiksite siiski wast mõne ühistegelise kindraki poole pöörata.

R. Soorits — Tallinnast. Joht siis ikka ummitus oleme ka waimlikelt, kui juba teatridirektorit meie

oludes ajalehe kuulutuse kaudu otsitakse, nagu seda „Wanemuine“ tegi.

K. Deering — Rambjast. Miks Pitalaenu panga asjad nii aeglaselt liiguwad, seda näitab juba tema nimi.

W. Lepik — Wõrust. Kas Jaan Teemant saab weel riigivanemaks, see oleneb riigikogust ja osalt ka Teist kui walijast.

Wemmal — Pihulast. „Ka ilma parteita võib leiba otja saada.“ Ilus mõte, arendage aga edasi.

S. Kink — Wiljandist. Olete suur idealist. Kui parteitõusituid saaki jagamas, on nad täitsa wärwipi-medad. Siis on see loomulik, kui nende filmis punane lipp osutub rohelisteks ja roheline punasteks.

P. Kedas — Narwast. Olge mõistlik, nii otsustada ei saa. Siiski laseme lehte, et ka teised võiks seisufohita wõtta Teie kirjutise suhtes „Kel on rikastumise monopol Cestis.“

Selgetnägia — Bigalast. „Miks Otto Strandmann oma walitsemist ministrina või riigivanemana ikka tollide kõrgendamisega algab“ pääseb küll lehte, kuid millistel kaalutlustel Teie seda ainult töderakonna saladuslike peate. Sgal istul, ka ministril ja riigivanemal wõiwad oma isiklikud saladused olla. Wast täiendaksite oma kirjutist ses suhtes.

Meeste- ja naisterahva
valmisriiete kauplus
ja tellimiste vastuvõtmine

Peeter Põder

TALLINNAS,

Kullasepa tän. 7

Telefon (2)27-31

Kullasepa- ja graveerimisetööstus
Oswald Kattenberg

Dunkri nr. 11, Tallinnas.

Firma asutatud 1880. aastal.

Valmistab põllumeesteseltsidele aurahasid, riigi- kui ka eraasutustele igasuguseid mütsi-, krae-, paguni- ja rinnamärke. Graveeritakse kõiksugu teras-stantse, ukse- ja ristiplaate. Kõik tööd kulla ja hõbeda alal, nagu: monogrammid, käekirjad (faksimiiidid), sõrmused, prossid, rediktüllid, portsigaarid jne.

Kuldamine, hõbetamine.

Eesti tööstus- ja põllumajandusnõuetel tööstus kroonitud 21 esimese auhinnaga.

Tunnustatud

käetark

Kati Vonart

Alaline vastuvõtukoht Tallinnas, Suur Karja tän. nr. 2, krt. 9 (vastuvõtmine kella 9—6).

Teine vastuvõtukoht Nõmmel, Õie tän. 23, sissekäik Pika tänavalt (vastuvõtmine kella 7—9).

Ütleb tulevikku ette kaartide, näo- ja käejoonte ning iseloomu järele.